

INSON RIVOJLANISHIDA RANGLARNING O‘RNI VA AHAMIYATI

Babaqulova Adiba Baxromqulovna

Samarqand viloyati Samarqand tumani 52-umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ranglarning inson hayotiga psixologik ta’siri, ranglarning ahamiyati, hamda aholi turmush tarziga ta’siri, shaxs rivojlanishida uning ruhiyatiga va aqliy rivojlanishidagi o‘rni bo‘yicha fikrlar keltirilgan hamda taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Ranglar, politra, davolovchi, kolorit, ranglar jilosi, rangtasvir, gloukoma, psixologik ta’sir, o‘rta to‘lqinli, uzun to‘lqinli, qisqa to‘lqinli, animiya, rang va inson.

Ma’lumki, mamlakat taraqqiyoti, yurt va millat kelajagi bevosita o‘sib kelayotgan yosh avlodning jismoniy, ruhiy va ma’naviy barkamolligi hamda ilmiy, intellektual salohiyati muhim o‘rin tutadi. Bu borada, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahbarligida 2019-yil 19-martda “Yoshlar bilan ishlashni samarali tashkil etishda madaniyat, san’at, sport, axborot texnologiyalari, kitobxonlikga qiziqishini oshirish bo‘yicha 5 ta muhim tashabbusni amalga oshirish to‘g‘risida”⁷⁶ o‘tkazilgan videosektor yig‘ilishida yoshlarni rivojlantirishga qaratilgan masalalar muhokama qilindi va sohalarga ta’luqli 5 ta muhim tashabbus ilgari surildi. Mazkur 5 tashabbusning birinchisi, yoshlarning musiqa, rassomlik, teatr va san’atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirish kabi muhim masalalari ilgari surilgan. Birinchi tashabbus yoshlarni tasviriy san’at, rassomchilik sohasini rivojlantirish, yoshlar o‘rtasida keng targ‘ib qilish, iste’dodli yoshlarni yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.

Keltirilgan fikrlarga asoslangan holatda san’at sohasini yoshlar o‘rtasida ommaviyligini ta’minlash hozirgi kunning muhim masalalaridan biri hisoblanadi. Tasviriy san’atning ta’sir etuvchi kuchi insonning dunyoqarashini tubdan o‘zgartira

⁷⁶ Sh.M.Mirziyoyev Yoshlar bilan ishlashni samarali tashkil etishda madaniyat, san’at, sport, axborot texnologiyalari, kitobxonlikga qiziqishini oshirish bo‘yicha 5 ta muhim tashabbusni amalga oshirish to‘g‘risida” 2019-yil 19-mart. www.lex.uz

oladigan, uning ichki dunyosi shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan eng katta kuch bo'lib, ular ongining eng yashirin burchaklariga kirib, haqiqiy qadriyatlar urug'ini ekishga qodir.

1.1-rasm. “Qish” asari⁷⁷.

Fikrimizcha, zamonaviy jamiyat visual idrok etish darajasining oshganligi bilan ajralib turadi, bu yerda visual tasvirlar kundalik hayotning yetakchi qismiga, dunyoni bilish usuliga aylanadi. Insonlarning his-tuyg'u organlari nafaqat atrofdagi muhitni tahlil qiladi, balki ma'lumotni qabul qiluvchidir. Shu jihatdan ranglar bizning tanamizga ma'lum miqdorda ta'sir ko'rsatadi. Ranglar hayot beruvchi va davolovchi kuchga ega (1.1-rasm).

Shu o'rinda zamonaviy olimlarning fikricha, rang terapiyasi davolash va tiklanishning eng istiqbolli va ishonchli usullaridan biri hisoblanadi. Bizning miyamiz, oshqozon ovqatlanishiga o'xshab rangni o'z ichiga oladi. Ranglar issiq va sovuqqa bo'linganligi ma'lum. Issiq - qizil, to'q sariq, sariq soyalar kiradi; Sovuq - ko'k, ko'k va binafsha rangga bo'linishi olimlar tomonidan isbotlangan.

Ranglarning hayotda insonlarga psixologik ta'siri kattadir, oddiy misol: ko'cha harakati qonuniyati, tabiat harakati qonuniyatlari har bir faslda inson qalbida o'zgacha his uyg'onadi. Kuz faslida inson ushalmagan orzularini, qalbgga turtki bo'ladiga hislarni tuyadi. Bahor fasli esa mutlaqo o'zgacha fasldir, xalqimiz bekorga

⁷⁷ Ushbu rasm muallif tomonidan chizilgan.

uygʻonish fasli demaydilar sababi, bu faslda insonlar tabiat oʻzgarishiga qarab hislari jumbushga keladi atrof yangilanadi daraxtlar gullaydi, atrof olam gullarga burkanadi. Atrofdagi ranglar jilosi kishi qalbida mehr-muhabbat uygʻotadi. Mana koʻrdingizmi tabiatdagi bu oʻzgarishlar, bu ranglar kishi psixologiyasiga tez va katta taʼsir qiladi. Agarda tarix voqealarga nazar tashlasak, juda koʻp hayotiy yaxshiliklar boʻlib, oilada toʻylar, tugʻilgan bolalarning beshik toʻyi, nikoh toʻylari va katta bayramlar boʻlib oʻtadi. Shunday mavzularda ishlangan rassomlarning rangtasvir asarlariga nazar tashlasak, unda surʼatning umumiy rang tuzilishida yorqin, shoʻxchan, rangdagi boʻyoqlar ishlatganini koʻramiz. Och havorang, och sariq, toʻq sariq, zargʻaldoq, och qizil, pushti va shunga oʻxshash ranglarga koʻzimiz tushadi.

Bularning hammasi yaxshilik, xursandchilik, quvnoq, joʻshqin hayotni koʻrsatuvchi voqealardir. Oʻzbekiston Respublikasi Badiiy Akademiyasining akademigi Oʻrol Tansiqboyevning asarlaridan; “Jonajon oʻlkam”, “Qayroq suv ombori”, “Mening qoʻshigʻim” kabi asarlari bizga maʼlum. ”Mening qoʻshigʻim” manzara janridagi asari shunday ishlanganki, bir qarashda kishini oʻziga maftun qiladi, shunday joylarga borib bu goʻzallikdan bahramand boʻlish hissini uygʻotadi. Manzaraning oldingi planida ochilib turgan yorqin sariq rangli togʻ guli, orqa tomonda togʻ manzarasi, yaraqlab koʻrinib turgan qishloqni koʻramiz. Moviy manzara tomoshabinlarni oʻz bagʻriga chorlayotganday deb his qilasz. Oʻzbekistonda xizmat koʻrsatgan madaniyat xodimi Hikmat Raxmonovning “Yozgi sevinch” asarida, haqiqatdan ham bolalar issiq yozda, quyosh nurida, yoz neʼmatlarini sevib, mazza qilib tarvuz tanovvul qilmoqdalar, bolalar ahil, xushchaqchaq, rang-barang kiyimlarda, ular tomoshabinni quvontiradi, surʼatning umumiy ranggi xushchang, yorqin boʻyoqlarda ishlangan, jozibali boʻlib, bolalik davrini kuylaydi. N.G.Qoraxonning “Oltin kuz” asarlari ham tomoshabinlarga estetik taʼsiri kattadir. Hayotimiz tarixida va ayrim hozirgi vaqtlarda, oilada, ayrim tashkilotlarda ziddiyatlar, tarixda daxshatli siyosiy voqealar, urushlar boʻlganini bilamiz.

Ranglarni qadim zamonlardayoq iliq va sovuq ranglarga ajratganlar. Oʻrta asr tabiblari baʼzi ranglarning sehri kuchiga ishonib koʻpgina kishilarni rang bilan

davolamoqchi bo‘lganlar. Davolanishning bunday usullari hozir ham qisman saqlanib qolgan. Masalan ba’zi fransuz tabiblari ruhiy kasallarni devorlari maxsus ranglarga bo‘yalgan xonalarga joylashtirib davolaydilar.

Shuningdek, gloukoma kasalligiga chalingan kishilar uchun hozir ko‘k shishali ko‘zoynak ishlab chiqariladi. Bularning hammasi va boshqa faktlar turli rang kishi organizmiga nerv sistemasiga va avvalo ko‘zga turlicha ta‘sir qilishdan dalolat beradi. Ko‘zimiz juda murakkab va eng takomilashgan optik asbob, asosiy sezgi organlaridan biridir. Odamlar hayot tajribasining 80–90% ni ko‘z orqali o‘rganishni psixologlar aniqlaganlar. Ko‘zning sezgirligi ham hayron qolarlidir. Agar havo musaffo bo‘lganda edi, inson 2000 kilometr uzoklikda yonayotgan shamni ko‘rishi mumki bo‘lardi. Ko‘z bir daqiqaning mingdan uch qismi davomida yaltiragan yorug‘likni seza oladi, quyoshning spektorida ko‘z bir – biridan farq qiladigan 25 ming rangni ajrata oladi. Ko‘zning adoptatsiya xususiyati, ya’ni kamayadi xolos, buni ko‘zning rangni sezishidan charchashi deyiladi.

Yuqoridagi fikrlarga asoslangan holda tasviriy san’at faoliyatini rivojlantish va yoshlar o‘rtasida keng targ‘ib qilish orqali aholi salomatligini yuksalishiga xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, hozirgi global rivojlanish sharoitida yoshlarni tarbiyalash, milliy an’analarimizni targ‘ib qilish, barkamol avlodni shakllantirishda o‘zining beqiyos o‘rniga egaligi ko‘rishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sh.M.Mirziyoyev Yoshlar bilan ishlashni samarali tashkil etishda madaniyat, san’at, sport, axborot texnologiyalari, kitobxonlikga qiziqishini oshirish bo‘yicha 5 ta muhim tashabbusni amalga oshirish to‘g‘risida” 2019-yil 19-mart. www.lex.uz
2. S.Abdurasulov, N.Tolipov. “Rangtasvir” «Yangi asr avlodi» -Toshkent, 2005.
3. N.U.Abdullaev “San’at tarixi” «San’at», -Toshkent, 2001.
4. S.Abdurasulov, N.Tolipov “Rangtasvir” (II-qism) –Toshkent, «Yangi asr avlodi», 2003 yil, 12-bet.
5. Y.M.Kirsev “Risunok i jivopis”. –Moskva, «Iskustvo», 2008.
6. www.lex.uz
7. www.stat.uz